

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана

« » 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА»

для студентів

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 «Соціологія»
освітній рівень бакалавр
освітня програма «Соціологія»
вид дисципліни: обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022 /2023
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: проф., д.с.н. Ольга КУЦЕНКО.

Пролонговано: на 20 /20 н.р. () « » 20 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20 /20 н.р. () « » 20 р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Розробник: доктор соціологічних наук, професор Ольга КУЦЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри соціальних структур та соціальних відносин

Олег МАЗУРИК

Протокол № 2 від «27» 06 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету соціології

Протокол від «29» липня 2022 року №8

Голова науково-методичної комісії Тетяна ЧЕРВІНСЬКА

1. Мета дисципліни – розвинути у студентів здатність досліджувати та визначати структурні особливості сучасних суспільств, комплексних соціальних явищ і процесів, досліджувати та визначати соціоструктурні ефекти в соціальній поведінці та соціальних відносинах із застосуванням сучасних соціологічних теорій та методологій.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* класичні та провідні сучасні соціологічні теорії суспільства.

2. *Вміти критично аналізувати* публікації, наукові тексти, узагальнювати й обґрунтовувати висновки.

3. *Володіти елементарними навичками* аналізу, узагальнення та систематизації емпіричного матеріалу щодо соціальних явищ і процесів.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна має фундаментальний та проблемно-орієнтований характер, сприяє формуванню професійних знань та вмінь досліджувати сталі форми соціальних відносин, що утворюються у взаємодіях різних груп людей з приводу реалізації інтересів, потреб та цінностей, виробництва, розподілу та споживання суспільних благ, встановлення та зміни певного суспільного порядку. Особливу увагу буде приділено як теоріям соціальної структури і процесів структуризації, так і соціологічній методології соціоструктурного аналізу. Змістовно дисципліна орієнтована на висвітлення соціальних ефектів структурних взаємодій, як-то диференціація соціальної поведінки людей, структурні можливості та обмеження соціальних дій, прояви соціальних нерівностей та дискримінації. Вивчення дисципліни передбачатиме систематичне виконання студентами завдань з аналітичного читання сучасної наукової літератури з дисципліни, аналізу проблемних ситуацій (у тому числі відеоматеріалу), аналізу та узагальнення даних емпіричних соціологічних і статистичних досліджень, підготовки дослідницького проекту з вивчення тенденцій структурних змін. Студенти будуть заохочуватись до виступів в аудиторії, участі в дискусіях, творчій й критичній рефлексії з приводу матеріалу дисципліни.

4. Завдання (навчальні цілі) спрямовані на розвиток здатності студентів ставити та розв'язувати складні завдання та практичні проблеми в сфері соціології, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням основних соціологічних теорій, методологій, класичних і новітніх методів. Вивчення дисципліни сприятиме оволодінню наступними компетентностями:

- СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.
- СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.
- СК10. Здатність здійснювати соціологічний аналіз соціальних структур і процесів на мікро-, мезо- та макрорівні
- СК15. Здатність аналізувати зміст і спрямованість соціальних процесів урбанізації та глобалізації та використовувати методи аналізу, порівняння й оцінки методологічної спроможності різних концепцій урбанізації та глобалізації.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
1.1 знати класичні та сучасні теорії соціальних структур і стратифікації	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	10
1.2 знати основні принципи та методи соціоструктурних досліджень	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	10
1.3 знати базові соціоструктурні виміри суспільства та їх можливі соціальні ефекти	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	25
2.1 розуміти специфіку соціоструктурних процесів в їх різних аналітичних вимірах	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	15
2.2 розуміти специфіку соціоструктурних процесів в індустріальних (у т.ч. радянському), постіндустріальних суспільствах та в сучасному українському суспільстві	лекції, семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	15

3.1.	презентувати результати самостійної роботи, брати участь у дискусіях	семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	5
3.2.	працювати в команді над виконанням творчих завдань	семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	5
4.1	здійснювати самостійно пошук та аналіз соціологічних даних, узагальнювати результати аналізу	семінари, самостійна робота	контрольні роботи, контрольне заняття, дискусії	15

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1
	Програмні результати навчання (назва)							
РН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.	+	+	+	+	+	+		
РН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач	+	+		+	+	+		+
РН15. Здійснювати соціологічний аналіз соціальних структур і процесів на мікро-, мезо- та макрорівні			+	+	+	+	+	+
РН19. Здійснювати опис й осмислення соціальної, демографічної й економічної статистики та застосовувати методи оцінки, регулювання і прогнозування процесів урбанізації та глобалізації.	+	+	+				+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

Форми роботи	Мін балів	Мах балів	Результати навчання
Участь в обговоренні питань семінару та проблемних ситуацій, участь в дискусіях в аудиторії на основі аналітичного читання та іншої самостійної творчої роботи	6	15	РН1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Підготовка та презентація результатів індивідуальних творчих завдань	15	18	РН1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Контроль у формах дебатів в класі та тестового контролю	6	10	РН1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Контрольна робота з розробки програми дослідження	4	7	РН1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Підготовка і презентація на міні-конференції в класі командного проєкту з дослідження соціоструктурних змін	5	10	РН1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.1
Семестровий підсумок	36	60	
Загальний підсумок з врахуванням іспиту для успішного завершення дисципліни	60	100	

- підсумкове оцінювання іспит: РН 2.1, 2.2, 3.1, 4.1. – максимум 40 балів, мінімум – 24

- умови допуску до підсумкового іспиту: підсумковий семестровий бал не нижче 36 на основі виконання перелічених форм семестрової роботи з оцінками не нижче мінімальних за конкретні форми роботи. Обов'язкове виконання 3-х контрольних робіт. Відвідування лекцій є обов'язковим (мінімум 60% = 8 лекцій).

Студенти мають обов'язково відпрацювати пропуски лекційних та практичних занять в усній та/або письмовій формі за поставленими на занятті питаннями \ творчими завданнями не пізніше 3-х тижнів після пропущеного заняття.

7.2 Організація оцінювання:

1. Контрольна робота у формі дебатів і тестів з тем 1-3 – після теми 3
2. Контрольна робота у формі творчого завдання з розробки методологічної частини програми дослідження з тем 4-8 – після теми 8.
3. Контрольне заняття у формі міні-конференції з презентації командних проєктів з тем 6-15, після теми 15
4. Участь у семінарській дискусії – протягом семестру з тем 1-15.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та семінарських занять

№ теми	Назва теми	Лекції	Семінари	Самостійна робота
1	Вступ. Що означає мислити структурно? Структурно-аналітичний підхід в сучасній соціології. Структурні форми суспільства	2	2	2
2	Система альтернативних теорій соціальної структури, стратифікації та мобільності	2	2	4
3	Теоретичні перспективи соціоструктурного аналізу. Методи соціоструктурних досліджень	2	2	4
	Дебати в класі і контрольний тест	-	2	2
4	Дистрибутивні виміри структури, або чим люди обмінюються? Закони дистрибуції. Ресурси та капітали	2	2	2
5	Культурні виміри соціальної структури, або питання про структури смислів. Ідентичності та соціокультурні мільо	2	2	4
6	Статусна структура суспільства: соціальні позиції, дистанції, проблема статусної консистентності	2	2	4
7	Сучасні соціально-класові структури та способи їх вивчення. Питання про класову агентність	2	2	4
8	Поколінневі, віковий та гендерний виміри соціальної структури. Дискримінаційні практики. Питання про інтерсекційність вимірювання	2	2	4
	Контрольна робота з розробки програми дослідження (методологічної частини)	-	2	2
9	Релігійно-конфесійні та расові виміри соціальної структури. Расизм як дискримінаційна практика	-	2	2
10	Регіонально-поселенські, етнічні та громадянські виміри структури. Питання спорідненості, сусідства, солідарності. Етнонаціоналізм як дискримінаційна практика	2	2	4
11	Професійні структури та структури зайнятості: тенденції зміни і способи вивчення	-	-	2
12	Мережеві структури знайомства та довіри. Питання соціального капіталу та факторів (не-)довіри	2	2	4
13	Соціальна структура індустріальних суспільств: особливості радянського суспільства	2	2	4
14	Постіндустріальні соціоструктурні зміни та виклики	2	2	4
15	Соціальна структура сучасного українського суспільства: критичні виміри та сингулярності	2	2	4
	Заключна міні-конференція з презентацією командних творчих проєктів	-	2	4
	Усього	26	34	60

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 26 год.

Семінари – 34 год.

Самостійна робота – 60 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Бурдьє П., Вакан Л. Рефлексивна соціологія/ Переклад: Анастасія Рябчук. - Видавництво: Медуза, 2015. -224 с.
2. Вебер М. Основные понятия стратификации // Человек и общество. Хрестоматия / Под ред. С.А. Макеєва. – К., 1999 - с.85-106.
3. Гіденс Е. Соціологія / Пер.з англ. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-173.html> - Розділи 10, 5, 6, 9.
4. Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації: Навч. посібник. Львів : Магнолія 2006, 2007. 328 с.
5. Кон М.Л., Скулер К. Стратифікація, професія та орієнтації// Соціальні структури і особистість: Дослідження Мелвіна Л.Кона і його співпрацівників. Київ : Києво-Могилянська Академія, 2007. С. 43–70.
6. Куценко О.Д. Общество неравных. Классовый анализ в современном обществе: опыты западной социологии. – Х.: Изд-во Харьк-го нац. унив-та им. В.Н.Каразина 2000.
7. Куценко О. Образи посттрансформаційної структури українського суспільства // Проблеми розвитку соціологічної теорії: Матеріали VIII Всеукр. н.-пр. конференції: За ред. Судакова В.І., Куценко О.Д. – К.: Видавничий центр «Логос», 2012. – С. 22-37.
8. Райт Е. О. Клас має значення. URL: <http://commons.com.ua/klas-maye-znachennya/>
9. Симончук О. Соціальні класи в сучасних суспільствах: евристичний потенціал класового аналізу. Київ : Інститут соціології НАН України, 2018. С. 17–162.
10. Соціологія: Навч. посібник / за ред. С.О.Макеєва. Київ:»Знання», 2005. С.130-185, 293-302.
11. Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник / За ред. С. Макеєва. Київ, 2006. - 372 с.
12. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства [пер. з польськ. Галини Теодорович] / Пйотр Штомпка. – Львів.: Колір ПРО, 2020. Глави 4, 5, 9, 14, 18.
13. Social Stratification. Class, Race, and Gender in Sociological Perspective / Ed. by David B. Grusky, Katherine R. Weisshaar. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780429494642/social-stratification-david-grusky-katherine-weisshaar>

Додаткова:

1. Blau, Peter M. Structural Contexts of Opportunities. - University of Chicago Press, 1994 г. – 229. - p. https://books.google.de/books?id=K0idAnxKAbEC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_atb#v=onepage&q&f=false
2. Bourdieu, Pierre. 1986. The Forms of Capital. Pp. 241–58 in Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, edited by J. Richardson, New York: Greenwood. - <https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm>
3. Bourdieu, Pierre. Structures, Habitus, Practices. In: The Logic of Practice. - Stanford, CA: Stanford University Press, 1990. - Pp. 52–79
4. Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital \ The American Journal of Sociology 94, p.95-120. - <https://www.socialcapitalgateway.org/content/paper/coleman-j-s-1988-social-capital-creation-human-capital-american-journal-sociology-94-s>
5. Esping-Andersen G. The Structural Basis of postindustrial Economy. URL: https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/ESPING_Social_Foundations_of_postindustrial_economies.pdf - P. 6–10, 99–119.
6. Giddens, Anthony. The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration. Cambridge: Polity Press, 1984. - p.1-41. - https://books.google.de/books?id=x2bf4g9ZwC&pg=PA1&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false
7. Grusky D.B., Hill J. Inequality in the 21st Century: A Reader. Boulder, CO: Westview Press, 2017.
8. Lareau A. Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life. California, 2nd ed., 2011. P. 4-8, 14-15, 31, 35-36.
9. Lenski, Gerhard E.. Power and Privilege: A Theory of Social Stratification. – The University of North Carolina Press, Chapel Hill and London, 1984. – p.1-23 (928 p.) - https://www.academia.edu/9281085/Power_and_Privilege_Social_Stratification_Gerhard_E_Lenski
10. Алексинська М., Бастракова А., Харченко Н. Зайнятість через цифрові платформи в Україні. Проблеми та стратегічні перспективи. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_635371.pdf
11. Головаха Е.И., Панина Н.В. Постсоветская аномия в России и Украине: современное состояние и пути преодоления // Общественные науки и современность. – 2008. - № 6. - С. 5-10.
12. Дарендорф Р. Тропы из утопии. К новой ориентации социологического анализа. URL: <http://www.twirpx.com/file/672325/>
13. Домаранська А.О. Стратифікація населення України згідно з оцінками нерівності. Наукові записки НаУКМА, Том 135. Соціологічні науки. 2012. С.14–18.
14. Классовое общество: теория и эмпирические реалии/ Макеєв С., Куценко О., Оксамитна С., Симончук Е. та ін.. - Киев: ИС НАНУ, 2003. С.11-81, 194-220.
15. Ковальська Є., Новосьолова О., Суванова А., Старостіна Ю. Вимірювання соціального статусу особи за допомогою суб'єктивного методу визначення соціального статусу// Соціологічні студії. 2016. №1. С. 24–30.
16. Куценко О. Евристичний потенціал концепції соціальної структури Т. І. Заславської// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. №1. 2014. С. 48–61.
17. Куценко О. К соціальної інтеграції или к развитию “параллельных обществ”? (Сравнительное изучение межэтнических взаимодействий). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/89642>
18. Куценко О.Д. Рыночные изменения в Украине и кристаллизация политико-экономических интересов / Куценко О.Д. // Загальна соціологія. Хрестоматія / За ред.В.Г.Городяненко. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2006. С.390-402.
19. Лібанова Е. Проблеми нерівності в контексті людського розвитку. – URL: http://www.cvu.kiev.ua/lp/031p99u/10_1.html
20. Макеєв С.А. Метаморфоз соціальної структури// Проблеми розвитку соціологічної теорії: Соціальна інтеграція та соціальні нерівності. Матеріали 5 Всеукраїнської наук.-пр.конференції. Київ: КНУ, ІС НАНУ, 2009. С. 11-17.
21. Макеєв С.О. Структурна перспектива в сучасній соціології// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - № 1/2. – С. 27-35.
22. Малиш Л. Принципи та правила вимірювання структурних нерівностей у соціології. Київ: НаУКМА, 2019. С. 99–296.
23. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура (фрагменты) / пер. с англ. - К., 1996.
24. Новые социальные неравенства / Макеєв С., Куценко О., Оксамитная С., Симончук Е., Бабенко С., Иващенко О. и др. / Под ред. С. Макеєва. Киев : Институт социологии НАН Украины, 2006.
25. Оксамитна С. Міжгенераційна класова та освітня мобільність / С. Оксамитна. Київ : НаУКМА; Аграр Медіа Груп, 2011. 287 с.
26. Панина Н. Фактори національної ідентичності, толерантності, ксенофобії і антисемітизму в сучасній Україні// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. №4. 2005. С. 26–45.
27. Панина Н.В. Щодо застосування шкали соціальної дистанції у дослідженнях національної толерантності в Україні // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 4. – С.2-43
28. Прибиткова І. Україна в регіонально-громадянському та національно-мовному вимірі. URL: <http://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/2014monitoring1.pdf>
29. Райт, Э. О. (Ред.). Подходы к классовому анализу \ Перевод с англ. Е. Симончук. Киев: Институт социологии НАН Украины, 2019. URL: http://simonchuk.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/02/2019-Райт_RU.pdf
30. Симончук О. Класифікатор професій ISCO-88: історія розроблення, концептуальні засади, модель операціоналізації, застосування в соціологічних дослідженнях// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2008. № 3. С. 24-41.
31. Симончук О.В. Сприйняття класового конфлікту: досвід емпіричного дослідження /

- О.В.Симончук // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. – 2013, Т.148. – С. 23– 29.
32. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество. URL: <http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elclosed/sorokin.pdf> - С. 230–331.
33. Стендинг Г. Прекариат: новый опасный класс. URL: <http://www.rulit.me/books/prekariat-povuj-opasnyj-klass-read-402184-1.html> С. 1–16.
34. Шульга Н.А. Великое переселение народов: репатрианты, беженцы, трудовые мигранты. – К.: ИС НАНУ. - URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r320.pdf> - С. 3–11, 197–213, 448–454.
35. Шюц А., Лукман Т. Структури життєсвіту/ А. Шюц, Т. Лукман. – К. : Укр. центр духовної культури, 2004. – 560 с.